

Kuvakorttien queer-fantasiaa

Asta Kihlman

Harri Kalha. 2019. *Sukupuolen sotkijat*.
Queer-kuvasto sadan vuoden takaa.
Parvs, 192 sivua.

Stailattu, pinkillä, vihreällä, violetilla ja oranssilla väritetty mies poseeraa estoitta, katsoo alta kulmien ja tarjoaa munaa. 1920-luvun ranskalaisessa art deco -henkisessä pääsiäispostikortissa *fantasies* tuntuu läikehtivän yli äyräiden. Palkitun tietokirjailijan ja visuaalisen kulttuurin tutkijan Harri Kalhan teoksessa *Sukupuolen sotkijat*. *Queer-kuvasto sadan vuoden takaa* (Parvs 2019) sukelletaan moderniteetin salattuihin sopukoihin. 1900-luvun alkuvuosien Belle Époque – ”kaunis aikakausi” – tarjoaa kosolti kutkuttavia näkökulmia queer-katseelle.

Sadan vuoden takaisten litografiakorttien sadunomainen estetiikka kuvaa ihmiset iättöminä fantasiaolentoina, joiden sukupuolen määrittää lähinnä

vaatetus. Pikkukorteissa voi kohdata hyvinkin feminiinisiä miesoletettuja, mutta myös etiäisiä butch- ja femme-olevaisista sekä muunsukupuolisuudesta. Tämä tuntuisi viittaavan siihen, ettei ainakaan populaarikuvissa kiteytyvä sukupuolijärjestelmä ollut tuolloin kärjistynyt äärimmäiseen kaksinapaisuuteensa. Siten sabluunavärein ”meikattu”, munakorin kanssa keimaileva miesoletettu saattoi ihastuttaa paitsi romantiikan nälkäisiä heteronaisia myös pinnallista camp-estetiikkaa arvostavia homoseksuaaleja ja transihmisiä, joita railakas koodien sekoittelu puhutteli.

Kalha on jo vuosia kerännyt 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuolen postikortteja ja yksityisiä studiovalokuvia. Nyt tämä satojen kuvien laajuinen, valtaosaltaan ranskalainen ja saksalainen aineisto on julkaistu kirjana. Teos poiki myös Kalhan kuratoiman *Sukupuolen sotkijat* -näyttelyn (1.11.2019–25.10.2020) Helsingin HAM-taidemuseoon. Kalha on esitellyt hanketta aiemmin muun muassa katsauksessaan ”Sukupuolen sotkijat: Queer-kuvasto anno 1900”, joka ilmestyi *SQS*-lehden numerossa 1–2/2015.

Postikortti mielikuvituksen sfääreissä

Kuvapostikortti oli 1900-luvun alun uutuusmediaa. Se edusti modernia kommunikaatiota, mutta viihtyi myös mielikuvituksen sfääreissä. Postikorttien kuvamaailmassa oli Kalhan mukaan paljon proosallista ja ta-

SQS
1–2/2020

143

Pervosilmäys
Arvostelut

Asta
Kihlman

Tuntematon esiintyjä, valokuva ensimmäisen maailmansodan ranskalaisten sotavankien teatteriesityksestä Saksassa 1914–1918 © Yksityiskokoelma.

Valokuvaaja Stebbing: "Intohimoisesti...", julkaisija F. K., Ranska. Kulkenut Ranskassa huhtikuussa 1905.

"Muistattehan lupauksenne kuunnella hehkuvan haluni rukousta", julkaisija P.C., Ranska. Päiväty Ranskassa 1927 © Yksityiskokoelma.

vanomaista mutta myös kosolti kutkuttavaa, kiehtovaa ja kummallista. Mahdottoman ja mahdollisen rajapinnoilla liikkuva visuaalinen viestintä säteili arvaamatonta tajunnanvirtaa.

Postikortteihin ovat päättyneet niin parrakas perheenäiti, muuntautumistaiteilija kuin ristiinpukeutujakin. Kuvateksti määrittää Ranskassa vuonna 1905 postitetun kortin sävelläjiksi intohimoisen (passionément...). Tar-

kempi katse Belle Époquen romanttisen pariskunnan pastellisävyiseen pukufantasiaan paljastaa, että kuvan miespuolisko onkin nainen – tai ainakin naisoletettu. Korttien välittämät viestit ovat usein vaivihkaisia, rivien väliin kätkeytyjä, kahdenvälisiä tai jopa tiedostamattomia. Ranskassa vuonna 1927 päivätyssä kortissa miesoletettu kuiskuttaa smokkiin pukeutuneen poikatukkaisen La Garçonnen korvaan: "Muistattehan lupauksenne kuunnella hehkuvan haluni rukousta".

Veistotaide nousi ennennäkemättömään suosioon 1900-luvun alun valokuvapostikorteissa. Pronssin ja marmorin taiteeksi vaatettama alaston tarjosi mahdollisuuden katsella, ihailta ja jakaa paljasta pintaa. Mystiset taktiiliobjektit kutsuivat katseen lisäksi käden kosketusta. Veistosten panseksuaali aistillisuus edusti salatieta, kiellettyä unelmaa sellaisesta maailmasta, jossa eläviin ihmisiin kohdistuva halu ei ollut laitonta.

Kuvapostikorteissa materialisoituu strategioita, joilla ei sata vuotta sitten vielä ollut nimeä. Ne tarjoavat heijastuspinnan myös monille myöhemmin syntyneille käsitteille kuten butch, femme, performatiivi, maskeraadi, subversio ja camp.

Visuaalinen queer, viestintää ja itseilmaisua

Kirjan ja näyttelyn kuvakavalkadit käsitteellistävät sukupuolta visuaalisin keinoin. Kyse on kuvallisesta viestinnästä ja itseilmaisusta, joissa leikitellään sukupuolen ja seksuaalisuuden näkyvillä koodeilla – habituksilla, eleillä ja asennoilla. Kuvien ilmentämä sukupuoli häilyy oletuksenomaisesti. Se tuntuu väistävän otettamme.

Valokuvissa ja postikorteissa yllättävät kuitenkin myös historian ja nykypäivän moninaiset yhteydet, kuten nykyisten muotikuvien arkipäiväistämät lesbian chic -henkiset kaksoiskuvat tai androgyynit mallit. Huomiota herättää myös se, miten nykypäivän näkökulmasta ajankohtaisia tai jopa radikaaleja teoksia tehtiin 120 vuotta sitten.

Kuvien sukupuolisotku taipui moneen. Se teki poliittista satiiria, kommentoi naisten emansipaatiopyrkimyksiä, toimi salaisten viestien välittäjänä ja voimautti vähemmistöjä, jotka yllättäen näkivät ”oman kuvansa” kulutus-kulttuurin keskiössä. Teos ja näyttely osoittavat, että sukupuoliesitys on aina tyylitelty performanssi, yksi taiteen muoto.

Sukupuolen sotkijat -teoksen runsas ja kiehtova visuaalisuus houkuttelee selailuun. Syntynyt teos, kaleidoskooppimainen queer-kansan kuva-Kalevala tarjoaa herkullisen kattauksen protopervoon ja protoqueeriin estetiikkaan. Kalhan tekstit avaavat ja syventävät kuvaston moninaisia teemoja asiantuntevasti opastaen ja nyrjähdyksiä osoittaen. Kokeneella kirjoittajalla on kyky pitää lukija hyppysissään. Kalhan taitoa lukea historiallista kuvaa ja sen teemojen asettamista nykypäivän kontekstiin ei voi kuin ihailta. Huolella toteutettu taitto ja korkealuokkainen väripaino viimeistelevät kokonaisuuden.

Kirjallisuus

Kalha, Harri. 2015. ”Sukupuolen Sotkijat: Queer-Kuvastoa Anno 1900”. *SQS*, 9(1–2): 22–28. <https://journal.fi/sqs/article/view/53597>.